Testo digitalizzato da www.torah.it nel 2010
Tutti i diritti sulla digitalizzazione riservati

Testo sacro.
Stampare solo per conservarlo.

Eliminare esclusivamente in ghenizà

IL PENTATEUCO

VOLGARIZZATO E COMMENTATO

DA

SAMUEL DAVID LUZZATTO

PADOVA
1874

45
PARASHAT SHOFETIM

Torah.it

אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר
בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם׃ (יב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ
בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה׃
פ מפטיר (יג) חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת
יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ׃ (יד) וְשָׂמַחְתָּ
בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ
וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ׃
(טו) שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל־תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ
שָׂמֵחַ׃ (טז) שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים ׀ בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־
זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג
הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם׃
(יז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ׃ ס ס ס מח (יח) שֹׁפְטִים

(*) קמץ בז"ק.

nelle tue città, ed il forestiere e l'orfano e la vedova, vi
venti fra di te; nel luogo ch'il Signore, Iddio tuo, avrà
scelto per fissarvi la sede del suo nome [del suo culto].
(12) E ti ricorderai che schiavo fosti in Egitto, ed osserve-
rai ed eseguirai questi statuti. (13) La festa delle capanne
farai per sette giorni, ritirando le tue rendite dell'aja e del
tino. (14) E gioirai nella tua festa, tu e tuo figlio e tua figlia,
ed il tuo servo e la tua serva; ed il Levita ed il forestiere
e l'orfano e la vedova, esistenti nelle tue città. (15) Sette
giorni festeggerai al Signore, Iddio tuo, nel luogo ch'il Si-
gnore avrà eletto; poichè il Signore, Iddio tuo, ti benedirà
in ogni tua rendita, ed in ogni opera della tua mano, e sarai
pienamente lieto. (16) Tre volte l'anno comparirà ogni tuo
maschio innanzi al Signore, Iddio tuo, nel luogo ch'egli avrà
eletto; nella festa (cioè) dei pani azzimi, e nella festa delle
settimane, e nella festa delle capanne; nè si comparirà in-
nanzi al Signore a mani vuote. (17) Dia ciascheduno secondo
che potrà dare la sua mano, a norma (cioè) della benedi
zione, ch'il Signore, Iddio tuo, t'avrà accordata. (18) Ti por-

בית שכי, ועיקרה Satis. (יח) שופטים ושוטרים: אין ספק כי השוטרים אינם שליחי ב"ד הרודים במקל כי במנרים הרודים במקל היו נקראים כוגשים, לא שוטרים ולמעלה (א', ט"ו) אמר ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואתן אותם ראשים עליכם וגו', ושוטרים, ובדברי הימים ב' י"ט י"א והנה אמריה כהן הראש וגו' וזבדיהו הנגיד וגו' ושוטרים הלוים לפניכם, ויהושע ח' ל"ג וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושופטיו, והנה השופטים היו דנים במה שבין אדם לחברו, או בנוגע עדים על איש שחטא, והשוטרים היו משגיחים על שלום המדינה וגחרים גזרות והנהגות על העם. לשבטיך: מוסב על תתן לך (ר"ז), והיא כנד הטעמים, ועם כל זה נכון הוא בעיני, והכוונה שהשופטים והשוטרים יהיו מאותו שבט, כי יקשה בעיני ההמון להיות משועבדים לאנשים שהם משבט אחר. והיום י"ל טבת תר"כא כולל ספק בקרבי שמא ב"ל לשבטיך, כמו למעלה (י"ג י"ג) כי תשמע באחת עריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבת שם, ואח"כ ראיתי כי למעלה (א' ט"ו) ושוטרים לשבטיכם, וכ"ל כי השופטים היו קבועים בכל עיר, והשוטרים היו שליחי הממשלה ומשוטטים בכל שבט להשגיח על העם ועל השופטים, וכן יהושפט (ד"ה ב' י"ט) העמיד שופטים בכל עיר ועיר, ולשופטים שבירושלם אמר שיבאו אליהם דברי ריבות גם משאר ערים, ואמר להם: ושוטרים הלוים לפניכם, והכוונה שישלחום לשוטט ולהשגיח גם בירושלם גם בשאר הערים.

www.torah.it

וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם
מִשְׁפַּט־צֶדֶק׃ (יט) לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר
פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי
חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם׃ (כ) צֶדֶק צֶדֶק
תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ ס (כא) לֹא־תִטַּע
לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ׃ (כב) וְלֹא־תָקִים לְךָ מַצֵּבָה
אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ס

DEUTERONOMIO XVI

rai dei giudici in tutte le tue città, ch' il Signore, Iddio tuo, è per darti, e dei soprantendenti alle tue tribù; e giudicheranno il popolo con sentenze giuste. (19) Non torcere il diritto, non usare parzialità, e non accettare donativi, poichè il dono acceca i più perspicaci, e fa parlare iniquamente gli uomini giusti. (20) Il giusto, il giusto segui: così vivrai, e possederai il paese, ch' il Signore, Iddio tuo, è per darti. (21) Non piantarti boschi sacri, o alcun albero, presso l'altare che ti farai pel Signore, Iddio tuo. (22) E non erigerti [presso l' altare] alcuna lapide, cosa ch' il Signore, Iddio tuo, ha in odio.

(יט) ויסלף דברי צדיקים: יגרום לאנשים לדיקים שיהפכו דברים נלחי ישרים, וכן בתרגום ירושלמי ומקלקל מליהון דזכאין בשעת דיניהון.

יז

(א) לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וָשֶׂה
אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃ ס (ב) כִּי־יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ
בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ
אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ׃ (ג) וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ׃ אוֹ

DEUTERONOMIO XVII

XVII

(1) Non sacrificare al Signore, Iddio tuo, un bue, o un agnello, che abbia qualche difetto, qualsiasi cosa sconcia; poichè ciò sarebbe (far) cosa abborrita al Signore, Iddio tuo. (2) Quando venga trovato fra di te, in alcuna delle tue città, ch' il Signore, Iddio tuo, è per darti, un uomo, o una donna, che facesse quello che spiace al Signore, Iddio tuo, contravvenendo al suo patto [alla sua legge]; (3) Il quale cioè fosse passato a prestar culto ad altri dèi, e fossesi loro prostrato; al sole cioè, o alla luna, o a (qualsiasi di) tutta la schiera

(ג) אשר לא צויתי: הכוונה שהדבר הזה הוא הפך מומר שצויתי, על דרך שאומרים לא קכס והכוונה כסיל, ואומרים לא טוב והכוונה רע. (אוהב גר N. 360

www.torah.it

לַיְּרֵחַ אוֹ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי׃
(ד) וְהֻגַּד־לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה
אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת
בְּיִשְׂרָאֵל׃ (ה) וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ
אֶת־הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרָע
הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ׃ (ו) עַל־פִּי ׀ שְׁנַיִם
עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת
עַל־פִּי עֵד אֶחָד׃ (ז) יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ
בָּרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־הָעָם בָּאַחֲרֹנָה
וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ פ (ח) כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ
דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין־דָּם ׀ לְדָם בֵּין־דִּין לְדִין
וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וָקַמְתָּ
וְעָלִיתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בּוֹ׃ (ט) וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט

ועיין למטה י"ח י"ב). (ו) או שלשה: כרמ"בן שמלוה לקפץ אחר רוב עדיס, ולא כאומר מלאכו שכיס די לכו. יומת המת: כמו כי יפול הכופל, ושמע השומע, מי שיהיה, וכן ושמע אשה ביום שמעו, וביום פקדי ופקדתי. (ז) העדים: ע' למטה י"ט י"ט.
(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט: כבר נוה להעמיד שופטים בכל עיר, אם כן

celeste, cosa contraria ai miei comandi; (4) E ciò ti venga rapportato; tu l' ascolterai, ed esaminerai ben bene, e trovando la cosa vera e certa, (che cioè) fu commessa tale abbominazione in Israel: (5) Tradurrai ai tuoi tribunali quell' uomo, o quella donna, che hanno commessa tale reità, uomo sia, o donna, e li lapiderai, e morranno. (6) Per la deposizione di due testimonj, o di tre testimonj, uno potrà esser fatto morire; non potrà essere messo a morte per la deposizione d' un solo testimonio. (7) Gli stessi testimonj saranno i primi a muovere la mano contro di lui, per farlo morire, e poscia tutt' il popolo (farà lo stesso): così sgombrerai il male di mezzo a te. (8) Quando una causa ti riesca difficile a giudicare, (sia che si tratti di decidere) intorno al vario carattere d' un omicidio, d' un diritto, o d' una lesione corporale; intorno a cui sia stato litigato innanzi ai tuoi tribunali: devi tosto recarti al luogo, ch' il Signore, Iddio tuo, avrà eletto. (9) Andrai appo i sacerdoti della tribù di Levi,

ודאי כי יפלא ממך דבר למשפט איכו אלא כשחכמי העיר (השופטים) חולקים בדבר, כמו שפירשו חז"ל, אך אין זה כלומר ממלות דברי ריבות בשעריך, כי מחלוקת החכמים איכה ריב, ומלות דברי ריבות בשעריך עכיכן שבעלי הריב מתעצמים בטענותיהם עד שאין השופטים יודעים להכריע מי חייב ומי זכאי, או שיודעים מי הוא החייב ואין בידם להכריע באיזה שיעור הוא חייב, ובאמרו כי יפלא ממך, הדבור חוזר אל העם כלו, כי כשהשופטים חלוקים, העם לא ידע מה יעשה, ואז מטוה על הקהל ההוא לעלות שלוחים לבית דין הגדול. בין דם לדם: שלא ידעו השופטים להחליט אם ההריגה היתה בזדון או בשוגג. והכה הפלאה והספק הוא בין דם לדם, שלא ידעו להבחין מה הוא הדם הזה, כלומר איך היתה ההריגה הזאת, אם בשוגג ואם בזדון. מלילת בין ל.... משמשת כשהכווכה להבחין דבר מדבר, כגון אשר לא ידע בין ימיכו לשמאלו, ובין טמא לטהור יודיעוס. בין דין לדין: בין תביעה לתביעה, כלומר לא ידעו להבחין אם מה שראוכן תובע משמעון, היא תביעה לודקת אם לא. ובין נגע לנגע: בעכיכי פצע וחבורה (כפירוש רא"בע ורמ"בן), ומצאכו כגע להוראה זו, כגע וקלון ימצא (משלי ו' ל"ג), שפירשו בלו כי קצאה קמת גבר ולא יקמול ביום כקם. (ט) ואל השופט אשר יהיה בימים ההם: הכווכה שילכו אצל מי שיהיה בימים ההם, אם שיהיה השלטון ביד בית דין של כהכים, ואם שיהיה ביד שופט אחיד שאיכו כהן, בכל הפכים צריך לשמוע דברי מי שהאומה כתכה השלטון בידו. ולכווכה זאת גם

www.torah

אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ
אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט׃ (י) וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר
אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ׃
(יא) עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט
אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל׃ (יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד
לְשָׁרֵת שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט
וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל׃
(יג) וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יְזִידוּן עוֹד׃ ס
שני (יד) כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

כן אחר שאמר ובאת אל הכהנים הלוים בלשון רבים, סיים ואמר לבלתי שמוע אל הכהן בלשון יחיד, כי בכל אופן שיהיה, ואפילו לא יהיה שם בית דין של כהנים, אלא כהן אחד צריך לשמוע לו. והכה הכהנת העם אפשר שתהיה על פנים שונים, והתורה לא בארה דרך אחד והרחיקה כל זולתו, אבל הניחה הבקורה ביד האומה לפי צורך הדורות, כלומר לפי תכונת העם ומעמדו הפנימי והחיצון. (יד) אשימה עלי מלך בכל הגוים אשר סביבותי: יש לשאול מה בין מלך ושופט, ולמה השופט נזכר למעלה כדבר מצוי וטבעי בישראל, והמלך נזכר כאן כדבר חדש וזר בישראל, ולקוח ממנהג שאר אומות? וכראה לי כי ההבדל העצמי בין זה לזה הוא כי השופט לא היתה שררתו ירושה לזרעו אחריו, אבל במות השופט היו בוחרים מקרב העם שופט אחר, יהיה מאיזו משפחה שיהיה, כמו שמצאנו בשופטי ישראל, שהיו אחר יהושע. אבל

o al giudice che sarà in quei tempi; e li consulterai, ed eglino ti comunicheranno la decisione della questione. (10) E tu farai secondo la decisione che ti comunicheranno da quel luogo, ch' il Signore avrà eletto; e baderai bene d' eseguire il tutto, come ti additeranno. (11) Secondo l' ammaestramento che ti daranno, e secondo la decisione che pronunzieranno, farai: non devi scostarti a destra o a sinistra dalla decisione che ti comunicheranno. (12) Quegli poi che usasse la tracotanza di non ubbidire al sacerdote residente colà ad esercitare il ministero del Signore, Iddio tuo, o al giudice; quell' uomo (dico) morrà, e così sgombrerai il male da Israel. (13) E tutt' il popolo, ciò udendo, temeranno, nè più useranno tracotanza. (14) Quando, entrato che sarai nella terra ch' il Signore, Iddio tuo, è per darti, e l' avrai conquistata, e ti sarai in essa stabilito, tu dica: Vorrei costituire sopra di me un re, come (hanno) tutte le nazioni esistenti intorno

הממלכה היתה ירושה מאב לבן, כמו שכתוב כאן למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו, ולפיכך כשהעמידו את אבימלך לראש אחרי מות אביו גדעון כתוב (שופטים ט׳ ו׳) וימליכו את אבימלך למלך, וכן כשאמרו לגדעון (שם כ״ב) משול בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך, היתה כוונתם שלא יהיה כשאר השופטים, אך יהיה מלך ככל המלכים. ומהתלוף הזה שבין שופט למלך נמשך עוד חלוף אחר ביניהם, והוא שהמלך אשר כולל וכתגדל בבית המלך, ומכעוריו ידע שהוא עתיד למלך, וגם זרעו עתיד למלוך, היה כוהג בגדולה וכבוד ורבבות ככל משפט המלך המפורש בשמואל (א׳ י״ח׳). ולפיכך הוצרכה תורה להזהירו שלא ירבה לו סוסים וכשים וכסף וזהב. וכל זה לא היה מצוי בשופט שכולל וכתגדל בין העמון, והיה יודע שאין גדולתו עוברת לבניו אחריו. והנה התורה לא צותה הקמת המלך, וגם לא הרחיקה אותה, כי הכל תלוי במעמד האומה, יש זמן שהעם כולו להתנהג בעצת זקניו וכהניו ושופטיו, ויש זמן שהוא צריך למנהיג יחיד, יש זמן שהוא צריך לשופט (אַלְקַטִיף), ויש זמן שהוא צריך לממלכה מאב לבן, והתורה הניחה הדבר לבחירת האומה, ואמרה כשתראו הצורך להעמיד עליכם מלך תעמידוהו מקרב אחיכם, רק לא ירבה לו וכו׳ והיה כשבתו וכו׳. והנה בימי שמואל ראו כל העם כי הוא היה זקן ובניו לא היו הולכים בדרכיו, ויעו אחרי הבצע ויקחו שחד ויעו משפט, והיה אפשר להם לבקש משמואל שיעמיד להם שופט אחר שיהיה ממלא מקומו, ולא יהיה כבניו. אבל כבר כשתנו הדורות, וידעו זקני ישראל כי לפי מעמד העם בימים ההם ובזכות המדות שהם גוברים באומה, ומהנת ההנהגות והכבוד המדומה (אטיציומוס), היתה

www.tinyurl.com

נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה
עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי׃ (טו) שׂוֹם
תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל
לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אָחִיךָ הוּא׃
(טז) רַק לֹא־יַרְבֶּה־לּוֹ סוּסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־
הָעָם מִצְרַיְמָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וַיהוָה
אָמַר לָכֶם לֹא תֹסִפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד׃
(יז) וְלֹא יַרְבֶּה־לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף
וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה־לּוֹ מְאֹד׃ (יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ
עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה
הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם׃ (יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו
לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים

המומה נריכה למלך שיהיה לו ולבניו עושר וכבוד. לפיכך נתקבלו כל זקני ישראל אל שמואל ובקשו ממנו שישים להם מלך לשפטם ככל הגויים, ולא היה בדבריהם שום רע, כי לא דברו אלא כדברי התורה כאן ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי. אבל הסיבה אשר הביאה את זקני ישראל לשאול כואת היא היתה דבר רע. והוא שיהי

a me. — (15) Ti costituirai un re, quello che verrà eletto dal Signore, Iddio tuo. [In ogni caso però, cioè in mancanza di un profeta, annunziante la divina volontà] il re che ti costituirai dev'essere d'infra i tuoi fratelli: non devi porre sopra di te un uomo straniero, (uno) che non sia tuo fratello. (16) Però non tenga gran numero di cavalli, affinchè per procacciarsi moltitudine di cavalli non abbia a far tornare il popolo in Egitto; mentre il Signore vi ha detto: Non tornerete mai più per questa via [Esodo XIV. 13]. (17) Nè tenga gran numero di donne, perchè non perda la mente; nè ammassi argento ed oro in grande quantità. (18) Ora, dopo che si sarà insediato sul suo trono reale, si trascriverà in un libro una copia di questa Legge, da quella esistente presso i sacerdoti della tribù di Levi. (19) La terrà presso di sè, e vi leggerà dentro durante tutta la sua vita; affinchè apprenda a temere il Signore, Iddio suo, ed abbia a cuore tutt'i comandamenti di questa Legge, e questi statuti, per eseguirli.

כגיימי בדרכי האומה אלא היתה האומה כדאי להתנהג תחת שופט שאין לו עושר ומרכבה ופרשים, והם כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם, כי מה שאמרו הזקנים היא רעה שהעם כבר נטה מדרכי ה' ופנה אל להבים ואל הכבוד המדומה. ולל"בג (בשמואל) והמעמר (כאן) תשבו שתאו הזקנים במלת לשפטנו (שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים), שהיתה כוונתם שהמלך ישים משפטים וחקים ככל היתר בעיניו; וזה איננו כלל משמעות מלת לשפטנו, אבל ערב שפט כאמר על גזירת הדיין האומר פלוני זכאי ופלוני חייב (וכמו שמצאנו במלכי יהודה וישראל, שהיו בעלי הריב באים לפניהם לדין), ונאמר על הינאה למלאמה להכיל האומה מיד אויביה, וכמו שהיו השופטים שעמדו אחר יהושע, אבל קניעת החקים והתורות לא היתה מעולם מלאכת השופט. ולדעתי זקני ישראל לא חטאו כלל, אבל העם כבר החל להשתכות, והיו צריכים למלך, כמו שראתה התורה האלהית מאז בימי משה. (טז) ע' שמות י"ד י"ג. והנה מוצא הסוסים יקרב ישראל אל המצרים, ובא המלך לכרות ברית עם מלך מצרים, ולמדו העם מועצותיהם, ולא אמר בפירוש לא תכרות להם ברית בעבור כי גר היית בארצו, וגם אסר רבוי הסוסים, לבלתי יבטח בהם המלך, כי אמנם לא הרבה יועילו בא"י שהיא ארץ הרים. (יז) ולא יסור: מלשון וסרת טעם, (משלי י"א כ"ב) שאבד ממנה השכל. וכסף וכו': כרא"בע שלא יכביד עולו על עמו, וגם שלא ילמדו העם ממנו לכבד הזהב ולרדוף אחרי העושר, כי בזה תשחת המדרה.

www.torah.it

הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם׃ (כ) לְבִלְתִּי רוּם־לְבָבוֹ מֵאֶחָיו
וּלְבִלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן
יַאֲרִיךְ יָמִים עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב
יִשְׂרָאֵל׃ ס שלישי

יח

(א) לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֵׁבֶט לֵוִי
חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אִשֵּׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ
יֹאכֵלוּן׃ (ב) וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לּוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו
יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ׃ ס (ג) וְזֶה
יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי
הַזֶּבַח אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ
וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה׃ (ד) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ׃ (ה) כִּי בוֹ
בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שְׁבָטֶיךָ לַעֲמֹד
לְשָׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃ ס
רביעי (ו) וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־

(20) Onde il suo cuore non divenga altero verso i suoi fratelli, e ond' egli non si scosti a destra o a sinistra dai precetti; in guisa che abbia a conservare lungamente la sua sovranità, egli e i figli suoi, in mezzo ad Israel.

XVIII

(1) I sacerdoti leviti, (anzi) tutti quelli della tribù di Levi, non avranno porzione e retaggio insieme con Israel; ma godranno i sacrifizi da ardersi al Signore, ed il suo retaggio [cioè tutti gli altri proventi, ad essi assegnati dalla Legge]. (2) E retaggio non avrà in mezzo ai suoi fratelli: il Signore è il suo retaggio, come gli promise. (3) E questo sarà il diritto dei sacerdoti (da percepire) dal popolo, da chi scannerà un animale, sia bovino, o del bestiame minuto: daranne cioè al sacerdote la spalla, le mascelle ed il ventricolo. (4) Le primizie del tuo grano, del tuo mosto e del tuo olio, ed il principio della tosatura delle pecore tue darai a lui. (5) Poich' egli fu dal Signore, Iddio tuo, eletto fra tutte le tue tribù, perchè stia, egli e i figli suoi, in perpetuo, ad uffiziare (e benedire) nel nome del Signore. (6) E quando un Levita vo-

(א) ונחלתו: הכתלה הבאה מאתו, ע"ד הכה כתלת ה' בכים, זה תלק אלוה מועל וכתלת שדי ממרומים, וכן הוא אומר במקום אחר אני תלקך וכתלתך. (ג) חזרוע והלחיים והקבה: תלק את הגוף לשלשה תלקים, הראש והקרב והאברים ומשלשתן תכתן מתכה לכהן. (ה) לשרת (ולברך) בשם ה': ע' למעלה י' ח', ולמטה כ"ח ה'.
(ו) ובא בכל אות נפשו: ושרת בשם ה' אלהיו, תלק כחלק יאכלו, אמתח עניכים של כתובים אלו הוא שקלת מן הכהנים יעמדו בקניעות בבית ה' לעמוד לשרת שם תמיד, ושאר כל הכהנים ישבו בעריהם ויהיו סובבים בכל ערי ישראל, וכשירצו יבאו לבית ה' וישרתו שם ויאכלו שם מן הזבחים, ויחלקו בשוה עם הכהנים העומדים שם בקניעות. אבל בימי דוד כשתכה העבין, וכתלקו הכהנים לכ"ד משמרות, והיתה כל משמרה ומשמרת שבוע אחד, ומאז והלאה לא היה עוד רשות לכהן לבוא ולהקריב במשמר שאינו שלו. וכדי שלא ישארו הכתובים הללו כמבוטלים, התקינו הקדמונים שיהיה כל כהן רשאי להקריב קרבנות כל מקום אם קונתו אמילו במשמר שאינו

www.tokni.it

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הִוא גֵּר שָׁם וּבָא בְּכָל־אַוַּת
נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה׃ (ז) וְשֵׁרֵת
בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים
שָׁם לִפְנֵי יְהוָה׃ (ח) חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ לְבַד
מִמְכָּרָיו עַל־הָאָבוֹת׃ ס (ט) כִּי אַתָּה בָּא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־
תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם׃ (י) לֹא־
יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֹסֵם קְסָמִים
מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף׃ (יא) וְחֹבֵר חָבֶר וְשֹׁאֵל
אוֹב וִידִּעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל־הַמֵּתִים׃ (יב) כִּי־תוֹעֲבַת
יְהוָה כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלַל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ׃ (יג) תָּמִים
תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ חמישי (יד) כִּי יְ הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מְעֹנְנִים
וְאֶל־קֹסְמִים יִשְׁמָעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ

שלו, ושהכהנים הבאים לרגל יוכלו לעבוד בקרבנות הבאים מחמת הרגל. והרבה יש לתמוה על המאחרים זמן כתיבת ספר התורה או ספר דבריה, איך לא יראו כי אחר שבתקנו המשמרות, לא היה מקום כלל לכתוב המקראות הללו. (ח) לבד ממכריו על האבות: רבו הפירושים על המלות האלה בדברי הראשונים והאחרונים, המולים והערלים, ולא אחד בהם שתהיה מלת על מתפרשת בו בדיוק ובלמוטם. ובעל הרכסים

lesse venire da quella qualunque città d'Israel, dove farà dimora; potrà ad ogni sua voglia recarsi al luogo eletto dal Signore. (7) Ed uffizierà (e benedirà) nel nome del Signore, Iddio suo, come tutt'i suoi fratelli Leviti, residenti colà davanti al Signore. (8) Mangeranno a parti eguali. Quello però che venisse venduto, incomberà ai capi (di farne la spartizione) [nel modo che giudicheranno più conveniente]. (9) Quando sarai entrato nel paese ch'il Signore, Iddio tuo, è per darti, non imparare a praticare le abbominazioni di quelle genti. (10) Non deve trovarsi in te alcuno che faccia passare (e morire) il proprio figlio, o la propria figlia, nel fuoco; nè chi eserciti i sortilegj, la divinazione, gli augurj, o la magia. (11) Nè incantatore, nè interrogatore d'Ov, o Iddeonì, nè consultatore dei morti. (12) Perocchè in abbominio al Signore egli è chiunque fa queste cose, ed in causa di queste abbominazioni il Signore, Iddio tuo, è per discacciare coloro d'innanzi a te. (13) Leale devi essere verso il Signore, Iddio tuo. (14) Perocchè queste nazioni, che tu sei per debellare, ubbidiscono ai divinatori ed ai sortileghi; ma a te tutt'al-

לבקעה פירש: לבד משדהו וביתו שמכר מדוחקו, שעל אבות הכהנים מוטל לגאלם מיד הקונה, לטובת הלוי. אבל דבר זה אין לו ענין לכאן. ואני הייתי מפרש שאם יהיו הזבחים מרובים, שלא יספיקו לאכלם בזמן הקבוע להם (יום אחד או שני ימים), וימכרו את העודף לכהנים אחרים, אז מוטל על האבות ושרי הכהנים לחלק בין הכהנים כסף הממכרים ההם, לא חלק כחלק, אלא כפי מה שיראה להם לפי טורך כל אחד ואחד, ולפי תכונתו ומעלתו. ועדיין קשה לי מלת ממכריו, ויותר היה ראוי שיאמר ממכריהם (של לוים הנזכרים בפסוק הקודם). (י) מעביר באש: עכין מיתה, כמו בשלא יעבורו (איוב ל"ו י"ב). קוסם: מכתש בזריקת חנים בלשון ערבי, ויוני belo-mantia. (יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך: הדורש לקוסמים הוא סומך עליהם ועושה מה שאומרים לו, אפילו כנגד התורה, ואתה אל תסמוך עליהם, אך היה תמים עם ה' אלהיך, ולא תשמע לזולתו כנגד תורתו, ולפיכך אמר מיד כי הגוים אל קוסמים ישמעו, ואתה כביא יקים לך ה' אליו תשמעון, והוא לא ילוה דבר כנגד התורה, וידוע כי גוי קדש היו ככנעים אל הקוסמים בכל מעשיהם, כגון אם היה הקוסם אומר להם אל תלקחו היום לא היו כלקחים, ואם היו אומרים להם נרדף שתקריבו אלוהי אלוהית, היו זובחים אותם. (יד) לא כן נתן לך ה': כתן חלקך בכלל הרבה מחלקים.

www.libtool.it

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (טו) נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי
יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן׃ (טז) כְּכֹל
אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם
הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֹסִף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהָי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה
עוֹד וְלֹא אָמוּת׃ (יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטִיבוּ
אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ׃ (יח) נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקֶּרֶב
אַחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם

DEUTERONOMIO XVIII

tro assegna il Signore, Iddio tuo. (15) Il Signore, Iddio tuo, ti farà sorgere di mezzo a te un profeta, uno de' tuoi fratelli, come sono io: a lui ubbidirete. (16) Appunto come chiedesti dal Signore, Iddio tuo, presso all' Orèb, nel dì della radunanza, con dire: Ch' io non oda ulteriormente la voce del Signore, Iddio mio, e ch' io non vegga più questo grande fuoco; altrimenti io muojo. (17) Ed il Signore mi disse: Bene hanno parlato. (18) Un profeta farò sorgere ad essi di mezzo ai loro fratelli, come sei tu; e gli porrò in bocca le mie pa-

(טו) נביא מקרבך מאחיך כמני: בתחלה אמר לא ימנה בך, אפילו גוי לא ישב בקרבך אם הוא מעביר בכו ובתו באש וקוסם וכו׳. כראה שישראל לא היו בקיאים באותן האומניות, ותשש התורה שמא יבאו ביניהם קוסמים משאר אומות, לפיכך אמר כניא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה׳ אלהיך, ולא תשמע לקוסמים נכריים, אשר קרוב הדבר שיסיתוך לעשות כתועבות הגוים (תלמידי יוסף שבתי באזיני).

(*) קמץ בז״ק.

אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ׃ (יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרַי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּשְׁמִי אָנֹכִי
אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ׃ (כ) אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר
דָּבָר בִּשְׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וַאֲשֶׁר
יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא
הַהוּא׃ (כא) וְכִי תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־
הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה׃ (כב) אֲשֶׁר יְדַבֵּר
הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא
הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ
הַנָּבִיא לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ׃ ס

DEUTERONOMIO XVIII

role, ed egli esporrà ad essi tutto ciò ch' io gli comanderò. (19) E se taluno non ubbidirà alle mie parole, ch' egli parlerà in nome mio, io esigerò conto da lui. (20) Il profeta però che osasse pronunziare una parola nel mio nome, la quale io non gli avessi comandato di pronunziare, ovvero parlasse nel nome d' altri dèi — quel profeta morrà. (21) Se poi dirai nel tuo cuore: Come potremo riconoscere la parola che non fu pronunziata dal Signore? (22) Quando il profeta parli nel nome del Signore, e la cosa (annunziata) non si verifichi e non avvenga; quella è la parola ch' il Signore non ha pronunziata, il profeta la pronunziò per propria tracotanza, non devi temere di lui.

www.torah.it

יט

(א) כִּי־יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת־אַרְצָם וִירִשְׁתָּם
וְיָשַׁבְתָּ בְּעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם: (ב) שָׁלוֹשׁ עָרִים
תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ג) תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ
אֶת־גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל־רֹצֵחַ: (ד) וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ

DEUTERONOMIO XIX

XIX

(1) Quando il Signore, Iddio tuo, avrà distrutto le nazioni, la cui terra il Signore, Iddio tuo, ti assegna, e le avrai ereditate, e ti sarai stabilito nelle loro città e nelle case loro; (2) Ti separerai tre città, entro del tuo paese, ch'il Signore, Iddio tuo, è per darti da possedere. (3) Ti appianerai la via conducente (a quelle città), e dividerai in tre parti l'estensione della tua terra, ch'il Signore, Iddio tuo, ti darà in retaggio [destinando una delle tre città in ciascheduna delle tre provincie]; e ciò perchè ivi possa fuggire ogni omicida. (4) Tale poi dev'essere il caso dell'omicida, perchè rifugian-

אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וָחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ
בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם:
(ה) וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים
וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל
מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל־
אַחַת הֶעָרִים־הָאֵלֶּה וָחָי: (ו) פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל
הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי יֶחַם לְבָבוֹ וְהִשִּׂיגוֹ כִּי־
יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מָוֶת
כִּי לֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: (ז) עַל־
כֵּן אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ לֵאמֹר שָׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל
לָךְ: (ח) וְאִם־יַרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ

DEUTERONOMIO XIX

dosi colà sia salvo: che abbia percosso il suo prossimo inavvedutamente, senz'essergli stato nemico per l'addietro. (5) Così chi entrasse col suo compagno in un bosco per tagliar legna, ed avventata la mano colla scure per troncare un albero, il ferro si spiccasse dal manico e cogliesse il suo compagno, il quale (ne) morisse: un tale rifuggirà in una di queste città, e sarà salvo. (6) Il Goèl dell'ucciso potrebbe, col cuore infiammato, inseguire l'omicida, e raggiungerlo, ove il viaggio fosse lungo, e toglierlo di vita; mentre quegli non è reo di morte, non avendo avuto in addietro nimicizia con lui. (7) Perciò io ti comando, con dire: Tre città separerai per te. (8) E

www.torah.it

כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לַאֲבֹתֶיךָ׃ (ט) כִּי־
תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל־הַיָּמִים וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד
שָׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה׃ (י) וְלֹא יִשָּׁפֵךְ
דַּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים׃ פ (יא) וְכִי־יִהְיֶה
אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ
נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵל׃

DEUTERONOMIO XIX

se il Signore, Iddio tuo, allargherà i tuoi confini, come giurò ai tuoi padri, e ti darà tutt'il paese che promise di dare ai padri tuoi. — (9) (Locchè avverrà) quando tu avrai a cuore tutti questi precetti ch'Io ti comando in oggi, per eseguirli, amando il Signore, Iddio tuo, e seguendone sempre le vie — (allora) ti aggiungerai altre tre città, oltre a queste tre. (10) In guisa che non venga versato il sangue d'un innocente in mezzo del tuo paese, ch'il Signore, Iddio tuo, è per darti in retaggio; nel qual caso cadrebbe sopra di te [cioè su tutta la nazione] un (delitto d')omicidio. (11) Quando poi taluno fosse nemico del suo compagno, ed insidiatolo, l'assalisse, e lo percotesse mortalmente, e colui (ne) morisse; indi fuggisse

(יב) וְשָׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ
אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וָמֵת׃ (יג) לֹא־תָחוֹס עֵינְךָ
עָלָיו וּבִעַרְתָּ דַם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ׃ ס
ששי (יד) לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ
רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ׃ ס (טו)
לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־
חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי ׳ שְׁנֵי

DEUTERONOMIO XIX

ad una di queste città: (12) Gli anziani della sua città lo manderanno a prendere di là, e lo consegneranno al Goèl dell'ucciso, e morrà. (13) Non devi usargli misericordia; e così [punendo il malfattore] toglierai da Israel il (delitto dello spargimento del) sangue dell'innocente, ed avrai bene. (14) Non devi tirare indietro il confine del tuo prossimo, collocato dagli antichi, nella possessione che avrai in retaggio nel paese ch'il Signore, Iddio tuo, è per darti da possedere. (15) Un solo testimonio non sarà valido contro alcuno, intorno ad alcun delitto, o peccato, qualunque sia la mancanza che abbia

(יב) ושלחו זקני עירו: מכאן שאין רשות לגואל הדם להוציא את הרוצח בזדון מערי מקלט, או להמיתו שם, כדעת רש"י על בפגעו בו (במדבר ל"ה י"ט); גם יש ללמוד מכאן שדנין את האדם שלא בפניו, כי לא אמר ולקחו אותו ושפטו אותו; ומכל מקום לא יהות הרוצח עד עמודו לפני העדה למשפט, כלומר שאין גומרין דינו אלא בפניו, אחר שמיעת טענותיו, אבל תפלה מקבלים העדים, ואם יש, מוציא בדברים מביאין האיש לבית דין ושומעין דבריו, וכן למעלה (י"ז ד') ודרשת היטב, ואת"כ

www.torah.it

עֵדִים אֹו עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר׃
(טז) כִּי־יָקוּם עֵד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה׃
(יז) וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי
יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ
בַּיָּמִים הָהֵם׃ (יח) וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה
עֵד־שֶׁקֶר הָעֵד שָׁקָר עָנָה בְּאָחִיו׃ (יט) וַעֲשִׂיתֶם
לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ׃ (כ) וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא־
יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ׃
(כא) וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן
שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל׃ ס

כ

(א) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ
סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם

והוצאת את האיש ההוא אל שעריך, לתרע בית דיכך. (טז) כי יקום עד חמס באיש: והכה עד שקר העד, אולי מדין תורה היו מקבלין עד אחד וכותבים דבריו ומחתיכים אם יבוא עד שני וילטרפו לעדות. גם כראה שעד שקר היה כעכשו גם אם לא בא עד אחר להצטרף עמו (תלמידי מוה"רר הלל ברוך קנטוכי). (יט) ובערת

commessa: (soltanto) dietro la deposizione di due testimonj, o dietro la deposizione di tre testimonj, una cosa sarà autenticata. (16) Quando sorga contra taluno un testimonio iniquo, attestando contro di lui una falsità; (17) I due uomini interessati nella questione si presenteranno innanzi al Signore, (cioè) innanzi ai sacerdoti, od ai giudici, che saranno in quei tempi. (18) I giudici esamineranno ben bene; e trovando ch'il testimonio è un testimonio falso, ch'egli (cioè) ha attestato una falsità contro il suo fratello: (19) Farete a lui ciò ch'egli aveva pensato di fare [di cagionare] al suo fratello, e così sgombrerai il male di mezzo a te. (20) E gli altri, ciò udendo, temeranno, nè più faranno sì rea azione in mezzo a te. (21) E non devi usare misericordia [verso il calunniatore]. Vita per vita, occhio per occhio, dente per dente, mano per mano, piede per piede [è però ammesso un riscatto pecuniario per tutto, fuorchè per la vita, v. Numeri XXXV. 31].

XX

(1) Quand'uscirai alla guerra contro un tuo nemico, e vedrai cavalli e cocchi, gente più di te numerosa; non temerne, poichè teco è il Signore, Iddio tuo, che ti trasse dalla terra

הרע מקרבך: אין זו מיתה, כי לא כל עד זומם יומת, אך עניכו תבער החטאת נהעניש החוטא, שאם לא כן תהיה החטאת בישראל, וכלם יהיו כעבשים עליה, והם בכין אב לכל ובערת הרע, שעניכו העון, וכן ובערת דם הנקי הוא ראיה שהעון הוא המתבער. ותלמידי יוסף שבתי באזבי מוסיף ראיה ממה שכתוב למטה (כ"ב כ"א) וסקלוה אנשי עירה ובערת הרע, שהיה לו לומר ובערת הרעה, וכן (כ"ב כ"ב) ומתו גם שניהם ובערת הרע, היה לו לומר הרעים, וכן (כ"ב כ"ד) והוצאתם את שניהם ובערת הרע מקרבך. ובערת הרע: מלת הרע כשאין לפניה שם דבר היא לפעמים שם התאר לחיב (malum) כמו לא יגורך רע, ולפעמים עניכה דבר רע (malum), וכופלת על כל גרם וגזק, כמו הגואל אותי מכל רע, ועל כל עון, כמו סור מרע ועשה טוב. והכה אנקלוס ורו"במן ורא"ז פירשו ובערת הרע האיש הרע (עניל דנים), אך המקרא שלפנינו מובטל פירושם, כי לא כל עד זומם יומת, אך יעשה לו כאשר זמם לאחיו בלי שיהיה מבוער מן העולם, לפיכך לריך לפרש (מתבער).

www.torah.it

כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ (ב) וְהָיָה כְּקָרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה
וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם׃ (ג) וְאָמַר אֲלֵהֶם
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה
עַל־אֹיְבֵיכֶם אַל־יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל־תִּירְאוּ
וְאַל־תַּחְפְּזוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם׃ (ד) כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־
אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם׃ (ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים
אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת־
חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת
בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ׃ (ו) וּמִי־הָאִישׁ
אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ
פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ׃ (ז) וּמִי־
הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ
וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יִקָּחֶנָּה׃ (ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ
וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת־לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ׃

d'Egitto. (2) Ora, quando sarete vicini al (luogo del) combattimento, si farà innanzi il sacerdote, e parlerà al popolo. (3) E dirà loro: Ascolta, Israel! Voi siete per presentarvi oggi a combattere coi vostri nemici: non s'ammollisca il vostro cuore, non temiate, non vi confondiate, e non vi scoraggiate in faccia ad essi. (4) Poichè il Signore, Iddio vostro, è quegli che va con voi per combattere per voi contro i vostri nemici, per salvarvi. (5) Indi parleranno al popolo i soprantendenti, con dire: Chi ha fabbricato una casa nuova, e non ne ha ancora celebrato l'ingresso, vada e ritorni a casa sua; perchè non avvenga che muoja in battaglia e l'ingresso vengane celebrato da altra persona. (6) E chi ha piantato una vigna, e non l'ha profanata [cioè non n'ebbe ancora il libero godimento, il quale avevasi nell'anno quinto, mentre il prodotto d'una pianta novella aveva nel quart'anno un grado di santità, v. Levitico XIX. 23-25], vada e ritorni a casa sua, perchè non avvenga che muoja in battaglia, ed il primo libero uso siane goduto da altra persona. (7) E chi ha impalmato una donna, e non l'ha ancora presa (in moglie), vada e ritorni a casa sua, perchè non avvenga che muoja in battaglia, e quella venga sposata da un altro. (8) I soprantendenti, seguitando a parlare al popolo, diranno: Chi è

(ד) ההולך עמכם: אין הכוונה על האחרון, אלא על האל ממש, והעד למעה (כ"ג ט"ו) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וכו' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. (ו) ולא חללו: לא הוציא פריו לחולין, הם על ידי אכילת פרי השנה הרביעית בירושלים (ויקרא י"ט כ"ד), ומכאן ואילך כעשה פריו חולין (שם כ"ה) ואין הכוונה על הפדיון, כי אין הפדיון מחוייב, אלא אם לא יוכל להניח הפירות לירושלים יפדה אותם בדמים ויאכל הדמים בירושלים, על דרך שנאמר במעשר שני (למעלה י"ד כ"ד כ"ה), ועיקר המנהג איכו אלא האכילה בירושלים, וכשעשה יונה זו הרי הכנעה יצא מקדושתו, ומה שימוש בו בשנה הבאה הוא חולין גמורין. (ז) ומי האיש אשר ארש אשה: הקק הזה ושנים שלפניו (אשר בנה ואשר נטע) היו גורמים רבוי ענודת הקרקע ולקיחת נשים בישראל. ואין ספק כי כל אלה מצות הן, לא הֻתַּר בלבד, שהרי אם יַחֵד לאחד מהם לעמוד במלחמה, יבושו האחרים ולא ישובו לביתם, כי חבריהם יקראו אותם רכי לבב. (ח) ימס: היה אומר לבקר ביום כמו

www.torah.

pauroso, e molle di cuore, vada e torni a casa sua; onde il cuore de' suoi fratelli non si liquefaccia come il suo. (9) Quando poi i soprantendenti avranno terminato di parlare al popolo, verranno costituiti alla testa del popolo i capi delle truppe. (10) Quando t'avvicinerai ad una città, per muoverle guerra, devi invitarla alla pace. (11) Se ti risponderà: Pace! e t'aprirà (le porte); tutt'il popolo esistente in essa ti sarà tributario e soggetto. (12) Se poi non farà teco pace, ma guerreggerà contro di te, tu l'assedierai. (13) E data che l'avrà il Signore, Iddio tuo, in tuo potere, percoterai tutt'i suoi maschi a filo di spada. (14) Però le donne, i minorenni ed il bestiame, e quant'altro vi sarà nella città, tutte (in somma) le sue spoglie, prederai per tuo uso, e godrai le spoglie de' tuoi nemici, date a te dal Signore, Iddio tuo. (15) In tal guisa tratterai tutte le città lontane molto da te, non formanti parte delle città di queste nazioni. (16) Ma delle città di questi popoli, le quali il Signore, Iddio tuo, t'assegna in retaggio, non lascerai in vita anima alcuna. (17) Ma li distruggerai — i Hhittei (cioè) e gli Emorei e i Cananei e i Perizzei ed i Hhivvei ed i Jevussei — come il Signore, Iddio tuo, t'ha comandato. (18) Affinchè non v'insegnino ad imitare le tante abbominazioni, da essi praticate in onore dei loro dèi; imitando le quali [anche in onore del vero Dio] diverreste peccatori verso il Signore, Id-

אחיכו המסו את לבבכו, ולפי הכקוד מלת את כאמיכאטיף. (יא) יהיו לך למס ועבדוך: לא כתפרש כאן לאיזו סבה תהיה מלחמת הרשות, ואם מותר לישראל לעשות מלחמה בלא סבה, ורק לשלול שלל ולבוז בז, או להרחיב את גבולכו. וראה לי כי בתחלת הפרשה באמרו כי תצא למלחמה על אויבך הודיע שאין לעשות מלחמה אלא על אויביכו, ולא כקרא אויב אלא מי שעושה לכו רעה, ולפי זה אין הכתוב מדבר אלא ביוי שבא בגבולכו לקחת את ארצכו או לשלול שללכו, ואז יש לכו לצאת עליו למלחמה ולקרות לו לשלום, והשלום הוא שיכרתו עמכו ברית שלא יבאו עוד בגבולכו, ונספר בשכלו מה שהזיקו אותכו לשעבר, וחלף מה שהטריחו אותכו לצאת למלחמה, יתכו לכו מס. (יד) כי מה

www.torah.it

(ט) וְהָיָה כְּכַלֹּת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ס שביעי
(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ
אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: (יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנְךָ
וּפָתְחָה לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָהּ יִהְיוּ
לְךָ לָמַס וַעֲבָדוּךָ: (יב) וְאִם־לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ
וְעָשְׂתָה עִמְּךָ מִלְחָמָה וְצַרְתָּ עָלֶיהָ: (יג) וּנְתָנָהּ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְהִכִּיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ
לְפִי־חָרֶב: (יד) רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה
וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ
וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלַל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ: (טו) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הֶעָרִים
הָרְחֹקֹת מִמְּךָ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־מֵעָרֵי הַגּוֹיִם־
הָאֵלֶּה הֵנָּה: (טז) רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לֹא תְחַיֶּה
כָּל־נְשָׁמָה: (יז) כִּי־הַחֲרֵם תַּחֲרִימֵם הַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר
צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יְלַמְּדוּ

אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ
לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ס
(יט) כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם
עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנִדַּח
עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת

שהוא לרצון האלילים הוא תועבה לפני ה׳. (יט) כי ממנו תאכל ואותו לא תכרת: קלעריקוס והכורס פירשו אל תכרתהו, כי אולי תצטרך לו, כי יארכו ימי המצור ויחסר הלחם לאנשי המלחמה, ויצטרכו לפירות האילנות. ודון יצחק ור״ע ספורנו ובעל מנחה בלולה פירשו כי מאכל תאכל כשתלכוד העיר, לכך לא טוב לך להשחיתו. ולדעתי לא לכך כיתנה תורה, כדי ללמד לבני אדם לעשות תשובות להבאת עצמם, אבל בהכך לכך כיתנה, לחזק בלבותיכו האמלה והקניכה המתנגדות לתועלתכה. גם פילון וגם יוסף פלאוויוס כירשו המצוה הזאת מצד האמלה והרחמים והרחקת האכזריות. ואשר אני אחזה לי הוא כי עיקר המצוה הוא שלא יכרות העץ אחר שאכל מפירותיו, וזה אמנם כדי להרחיק את האדם ממדת כפוי טובה, ולהרגילו שיאהב את המטיב לו, ולא ישליכנו אחר גוו בזמן שלא יקוה מאכו עוד תועלת. וקרוב לזה לא תתעוור בה תחת אשר עבתה. וקרוב לזה היה מעל הדיוט אומר בימי חכמי התלמוד (קמא ל״ב) בירא דשתית מכיה מיא לא תשדי ביה קלא. והנה יש לתמוה למה במלחמת מואב (מלכים ב׳ ג׳ י״ט) אמר אליעב והכיתם כל עיר מבצר וכל עיר מבחר וכל עץ טוב תפילו, ואף אם היה מנהגם לעשות כן במלחמות, לא היה לו לאליעב לחזק ידי עוברי עברה, והיה לו להזהירם שלא יעשו כן. אבל לפי מה שפירשתי אין כאן תמיהה, כי לא כאסרה ההשחתה אלא אחר האכילה, כי תצור אל עיר יומים רבים ותאכל מפרי העץ אשר בארץ אויביך, לא תכרתהו אחר שאכלת מפריו; אבל במואב לא צרו יומים רבים, אך מיד שבאו אליהם נתנם ה׳ בידם, ולא הוצרכו לאכול מִפְּרָיָם, לפיכך לא נאסרה עליהם השחתתם — כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור: מה שהקשה המבאר על פירוש רש״י שהיה ראוי להיות כי עץ השדה אדם, כי התימה הוא על העץ ולא על האדם, הבל הוא, ובכון מאד בלה״ק לומר וכי אדם הוא עץ השדה? כי הקדמת הכשות אל הכושא מוסיף כח למליצה; כי הפילוסוף יקדים הכושא אל הכשות, ואומר האן הוא שקר והיופי הוא הבל, אבל המדבר בקוש לבבו, יקדים הכשות אל הכושא ואומר שקר האן והבל היופי; וכן בתמיהה, הפילוסוף יאמר וכי העץ הוא אדם? והמדבר בכח

dio vostro. (19) Quando assedierai una città lungo tempo, guerreggiando contro di essa per prenderla, non devi guastarne gli alberi, avventando sopra di essi la scure; potrai bensì mangiarne (i frutti), ma l'albero non devi tagliare: conciossiachè l'albero della campagna è egli una persona, onde

יאמר וכי אדם הוא העץ? ודוגמתו היא אבי אם תכין? העבד ישראל אם יליד בית הוא? ומה שפירש רש״בע לבא מפניך במצור דבק עם ואותו לא תכרת, אסור לך להשחיתו כדי שתבא העיר מפניך במצור, הוא רחוק ודחוק מאד בלשון, גם מלות לבא מפניך במצור מיותרות, ומה מאד היה כתוב (לפי פירושו) שיהיה כתוב: לא תשחית את עצה לנדוח עליה גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרת כי היי האדם עץ השדה — ותו לא מידי. ורש״בע הוסיף וכתב: והעד על זה הפירוש שהוא כנון, שאמר וכרת ובנית מצור. והעד הזה הורס כל פירושו, כי לולי הוסיף המלות האלה הייתי אומר שהוא מפרש לבא מפניך במצור, כדי שילטרכו אנשי העיר לבא מפניך במצור ובמצוק, כי לא יוכלו לצאת ולהחבא ביער להלחם בכם או שהאילנות הם לעיר למחסה ולמסתור מאבן נגף (כדברו הרמ״בן), וכשתכרתו אותם ימצאו אנשי העיר מוכרחים להסגר בתוך עירם ולבא מפניך במצור ובמצוק, עד כי לבסוף יפתחו לך שערי העיר מפני הרעב; אבל אחר שראב״ע מביא ראיה ממה שכתוב אח״כ ובנית מצור, במליצו למדין שהוא מפרש לבא מפניך במצור לבנות מצור על העיר בעצי האילנות ההם; ועכשו פירושו כהרס וכשבר לגמרי, כי אין ספק שמלות לבא מפניך במצור אי אפשר שיהיה המכוון בהן כדי לבנות מצור על העיר, אבל (אם כאמרו על העיר) אין כוונתן אלא שתבא העיר מבחוץ במצור, שיסגרו בתוך העיר מבחוץ. ומלבד זה הנה מה טעם הוא זה שלא כברות עץ פרי מפני שהוא היי האדם? הלא עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וכן אנשי המלחמה כל אשר להם יתנו למען תפוש את העיר אשר הם נריס עליה, וכשהם נריבים לעליה לבנות דיק על העיר, למה לא יוכלו לכרות עצי מאכל? ומה להם אם עץ פרי הוא היי האדם? הלא עשיית הדיק היא חייהם בעותה שעה, ואם לא יבנו מצור יצאו אנשי העיר ויכו אותם וירדפום עד חרמה, ואיך יתכן שיאמר להם הכתוב: אל תכרתו עץ פרי כי הוא היי האדם? ונהפוך הוא, כי כריתת העצים ההם היא חייהם ותשועת נפשם. אבל לפי דרכי, לא אמרה תורה שאין לכרות העצים מפני שהם היי האדם, לפיכך אין מקום להשיב: כריתתם היא חייבו בשעה הזאת. ואתה ראב״ע את מי הגדת מלין, ומי לא ידע כי לא יתכן שתהיה מלת לא כחסרת? ואע״פ כן יפה תרגם אנקלוס הרי לא כאיבשא אילן תקלא, כי המאמר המדובר דרך תמיהה, המכוון בו הוא תמיד הפך ממה שכראה ממלותיו, וכמו שתרגם השופט כל הארץ לא יעשה משפט, דיין כל הארעא דרם יעבד דינא. ואם תאמר: היכן כרמזה התמיהה? רש״י אומר שהיא במלת כי, ומדקדק גדול ספרדי (הביאו ראב״ע) אומר

www.torah.it

כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבוֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר׃
(כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי לֹא־עֵץ מַאֲכָל הוּא
אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרָתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר
אֲשֶׁר־הִוא עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ׃ פ

כא

(א) כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא
נוֹדַע מִי הִכָּהוּ׃ (ב) וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ
וּמָדְדוּ אֶל־הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחָלָל׃
(ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחָלָל וְלָקְחוּ
זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֻבַד
בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מָשְׁכָה בְּעֹל׃ (ד) וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי

שבשמטה הס"ל (על דרך אתה זה בני עשו וזולתו), והכתוב כדברי בעל העקדה שהתמיהה היא באות ה"ל שבמלת האדם, ואע"פ שהיא קמוצה איננה לידיעה, אלא לתמיהה, כמו האחד בא לגור, האיש אחד יקטע. כן כתב בעל העקדה, וכן נכון בלא ספק, כי (כל זמן שלא נרגש לפרש כראב"ע כי קיי האדם על העדה, פירוש אשר כבר נדקה ונתבטל), אין כאן מקום לה"ל הידיעה, כי אדם הוא כאן לדברי הכל כשוא, לא כושא, ושם דבר שהוא כשוא לא יקבל הידיעה, כמו לא איש אל ויכזב, לא אדם הוא להנחם; ואין לתמוה שתבוא ה"ל השאלה ולפניה כי, כי הנה לנו דוגמתה כי התחת אלהים אני (בראשית כ' י"ט), כי האמנם יש אלהים על הארץ

debba ritirarsi in fortezza per porsi in salvo da te? (20) Gli alberi però che saprai non essere fruttiferi, quelli potrai guastare e tagliare, per costruirne (macchine d')assedio contro la città nemica, sinchè cada.

XXI

(1) Quando nella terra, ch' il Signore, Iddio tuo, è per dartī da possedere, venga trovato un ucciso disteso sul campo, senza che si sappia chi l' abbia percosso; (2) Usciranno i tuoī anziani ed i tuoi giudici, e misureranno (le distanze da quel sito) alle (varie) città circonvicine all' ucciso. (3) Indi, (conosciuta) la città più prossima all' ucciso, gli anziani di quella città piglieranno una giovenca, che non sia stata adoperata al lavoro, che non abbia tirato al giogo. (4) Gli anziani di

(מלכים א' ז' כ"ז). והכה אחר שאמר כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, שאין ראוי לך להתאכזר עם מי שקנלת ממנו הנאה, והרי זה בלד מה כאילו נוח לרקם על העץ זלהתנכם עמו כאילו הוא בן אדם, הנה נתן מקום לטוען שיטען ויאמר: אם יש לי לנהוג עם האילן כאילו הוא בן אדם ולמה לא אכרתהו, כדרך שאני הורג את אנשי העיר אם ינאו מן העיר? כי העיר וכל אשר בה וכל אשר סביבותיה אויבים המה לי. לכך הוסיף ואמר: כי האדם עץ השדה וגו', כלומר וכי אדם ממש הוא עץ השדה, שיצטרך להסתר מפניך ולהסגר בתוך העיר במצור? לא כן, אבל אני מלוך שלא תכרתהו כדי שתרגיל כפשך במדה טובה, שלא לשבוח מי שהיטיב לך.

(א) כי ימצא חלל: מצות עגלה ערופה איננה למען יתגלה הרוצח (כדעת הרמ"בם מורה ק"ו פרק מ'. ואחריו בעל ס' החינוך ודון יצחק ובעל מנחה בלולה והמעמר), אלא לשתי כוונות: האחד, לחזק האמונה המפורסמת באומה שכל ישראל ערבים זה לזה, ושלאדון לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו; ולכן אחרי שאין הרוצח ידוע להם, ולא יוכלו לעשות בו דין, יערפו תחתיו העגלה, וירקלו הזקנים את ידיהם, למיון כי הם ושולחיהם נקיים, וכפיהם לא נגואלו בדם ההרוג. והשנית כדי שבתוקף אמונתם בעונש המגיע לארץ בשביל הדם אשר שופך בה, לא יבאו להרוג נקי שיהיה כחשד על הרציחה ההיא, בזולת ראיה גמורה ועדות ברורה. כי אמנם אע"פי שיודעים היו שאין כל העם ערבים על מכה רעהו בסתר היה אפשר להם לחשוב שזה אמנם איננו אלא כשאין ההרוג ידוע, אבל בבזון שלנו שהקלל כמנה, יתכן שיהיו על הקה כעבשים אם לא ישתדלו עד שימצא הרוצח. (ד) אל נחל איתן: רש"י וכל הקדמונים

www.tinyurl.com/

הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֶגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר
לֹא־יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־
הָעֶגְלָה בַּנָּחַל׃ (ה) וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי
בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם
יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נָגַע׃
(ו) וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחָלָל
יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה
בַּנָּחַל׃ מפטיר (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה*
אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ׃ (ח) כַּפֶּר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי
בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֶּר לָהֶם הַדָּם׃ (ט)
וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה
הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃ ס ס ס מט (י) כִּי־תֵצֵא
לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

(מונקלוס וירושלמי וסורי ויוכי ורומי) פירשו כחל ענין עמק, ואיתן קשה, מן איתן מושך ושים בסלע קיך, וכן כתון; והרמ"בם (הלכות רוצח פרק ט') פירש כחל מים המושך בחוזק, וכן אולטעכם ורבים מן האחרונים פירשו איתן כלתי, וכחל איתן הוא לדעתם כסר שאיכו פוסק, וכסתייעו מעמוס (ה' כ"ד) ויגל כמים משפט וצדקה ככחל איתן, ומתהלים (ע"ד ט"ו) אתה הובשת כהרות איתן, ופירשו אשר לא יעבד בו ולא

(*) שפכו קרי.

quella città condurranno la giovenca in una valle sassosa, non coltivata, nè seminata; ed ivi, in quella valle, ammazzeranno la giovenca. (5) Indi si presenteranno i sacerdoti della tribù di Levi, eletti dal Signore, Iddio tuo, ad essere suoi ministri, ed a benedire nel suo nome, e per sentenza dei quali sarà (giudicata) ogni lite ed ogni lesione. (6) E tutti gli anziani di quella città, più vicini all'ucciso, si laveranno le mani presso la giovenca ammazzata nella valle. (7) Indi questi diranno: Le nostre mani non hanno versato questo sangue, e gli occhi nostri non l'hanno veduto (versare). (8) (E quelli:) Perdona, Signore, al tuo popolo Israel, che hai liberato [dalla schiavitù egizia], e non porre in mezzo al tuo popolo Israel [la colpa, la responsabilità del versato] sangue innocente! — E così verrà loro perdonato l'omicidio. (9) Tu così toglierai di mezzo a te il sangue innocente [cioè la responsabilità del suo spargimento], facendo quello che piace agli occhi del Signore. (10) Quando sarai uscito alla guerra contro qualche

יזרע, כי כשהכחל יחרב ויבש יתכן לעבוד ולזרוע בקרקעיתו, ואם הכחל איכו פוסק לא יתכן לעבוד ולזרוע בו. וכתב רא"ז כי לכך היו עורפים העגלה אל כחל איתן, כדי שהמים השוטפים ישטפו את דמה; וזה שבוש, וכסבוך הוא, כי לכך צותה תורה שיערפו את העגלה בקרקע קשה, כדי שיהיה דמה כשאר ריסומו כיבר ובלתי כבלע, על דרך כתתי את דמה על איתן סלע לבלתי הכסות, כדי שיצעק חמס, כטעם קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, והכה מאחר שלא היה אפשר להמית הרוצח (כי לא היה כודע), ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו, צותה תורה לשפוך תחתיו דם העגלה לכפר על הארץ ועל העם, והדם הזה המכפר ראוי שלא יתבלע בקרקע, אבל ישפך על איתן סלע, לכפר על הדם הנקי, ולהשקיע בעקתו שהוא צועק מן האדמה. גם הביאו קנת מן האחרונים ראיה מן ורחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל, שהיה הנחל מקום מים, וגם זה הבל, כי לא אמר הכתוב שירחצו את ידיהם בנחל, אלא על (אצל) העגלה הערופה בנחל, ואין ספק שזקני העיר היו באים שם עם משרתיהם, והיו מביאים עמהם כפל מים ושאר כלים המצטרכים לאותה מצוה. (ז) ועינינו לא ראו: שאם ראיכו מי שהפך אותו, הרגכוהו, ורחיצת הידים לעשותן ברורות, והוא דרך סימן, כמו ידיכם דמים מלאו, ואמרתם ידיכו לא שפכו לא שתעלה על דעתך שהם הרגוהו, אבל טעמו ידיכו ברורות ויכל (הכל) שלא גרמו מיתתו בשום פנים כגון בהעדר שמירה בדרכים או בהעלים עין מרוצחים

www.jokah.it